

SCHRIFT EN SPELLING

VAN HET

HEDENDAAGSCH BALISCH

DOOR

H. J. E. F. SCHWARTZ.

*(Vastgesteld bij besluit van den Directeur
van Onderwijs en Eeredienst van 24
Februari 1931 No. 7014/D).*

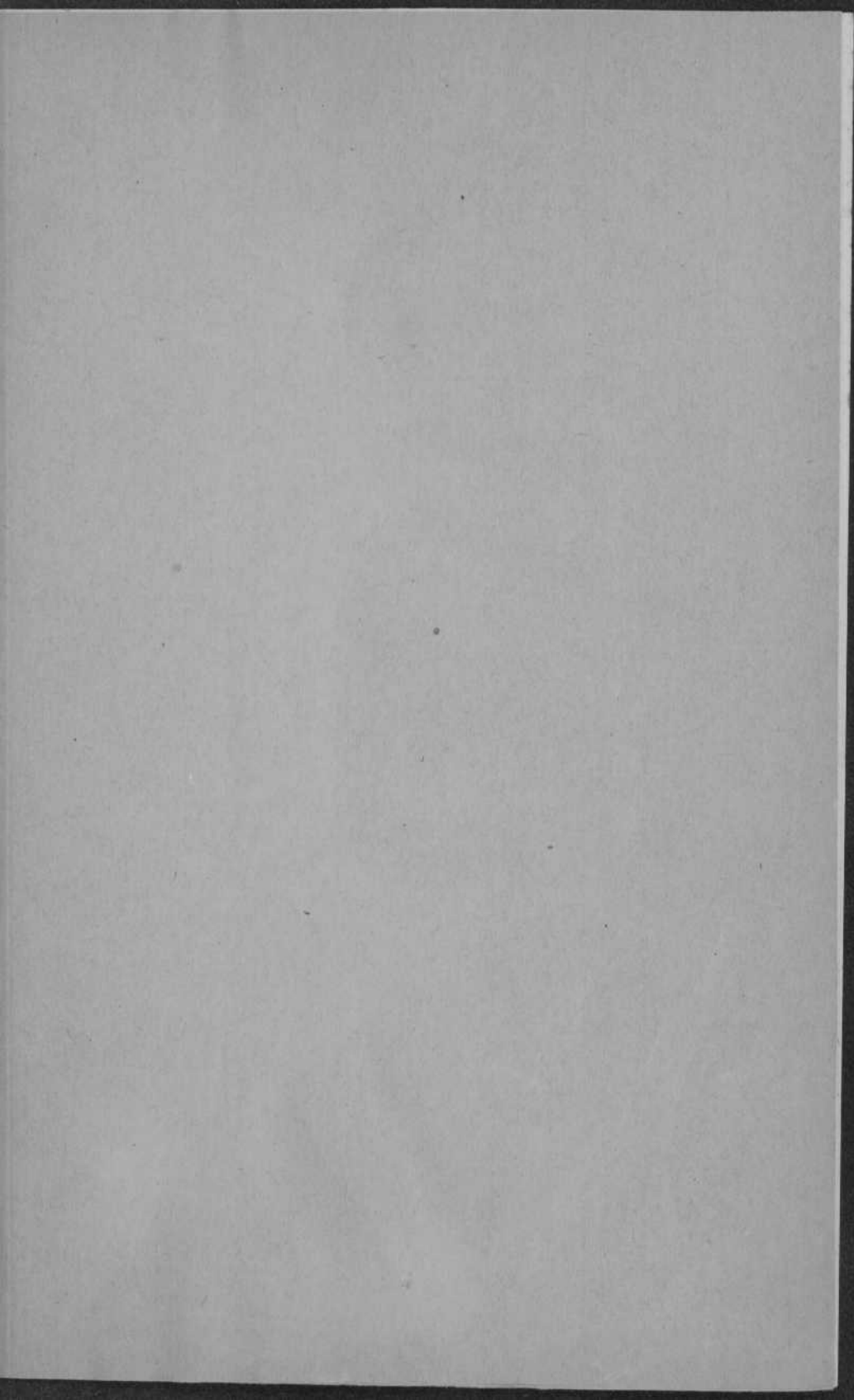
B

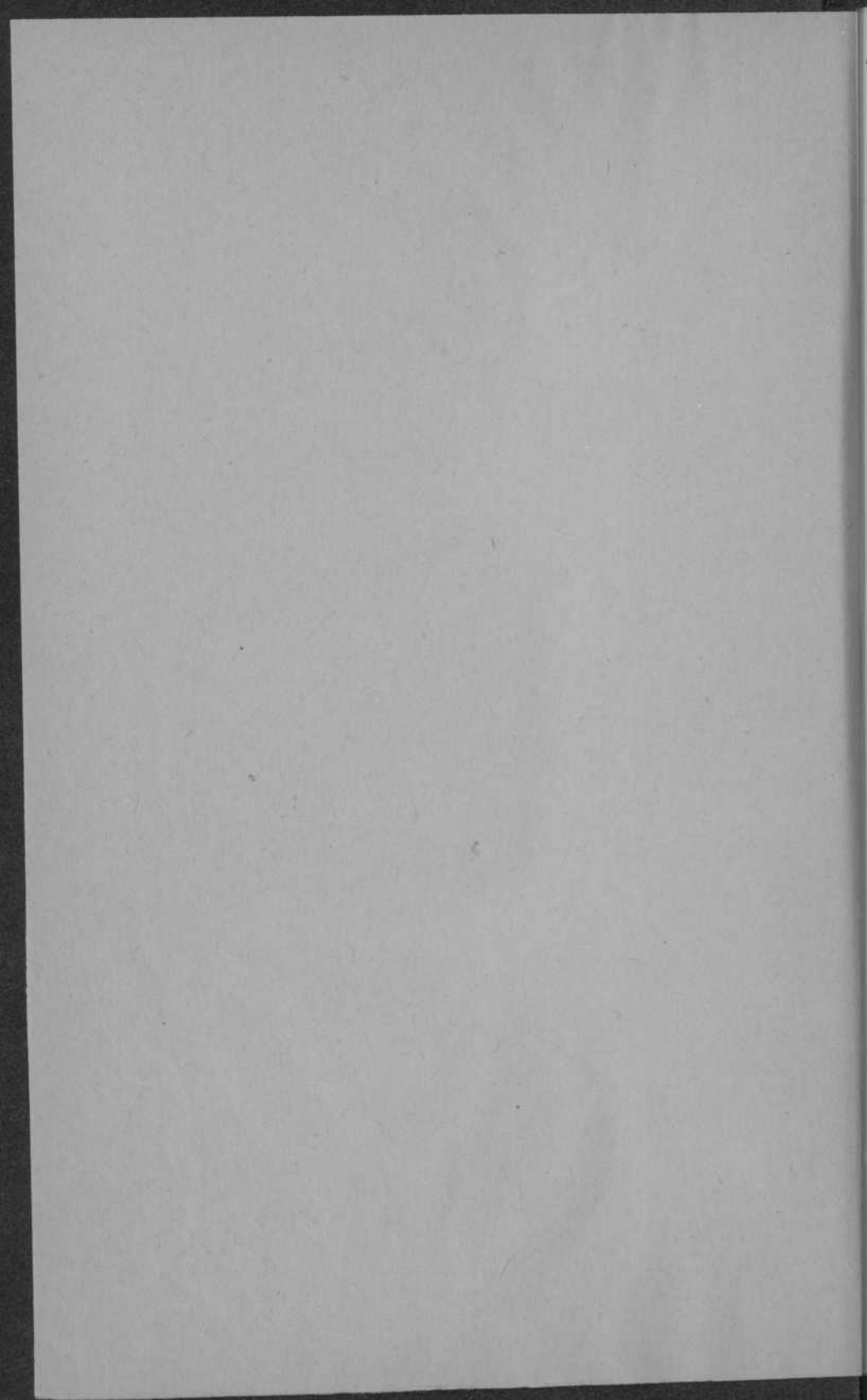
168

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

0475 6471

SCHRIFT EN SPELLING

VAN HET

HEDENDAAGSCH BALISCH

DOOR

H. J. E. F. SCHWARTZ.

*(Vastgesteld bij besluit van den Directeur
van Onderwijs en Eeredienst van 24
Februari 1931 No. 7014/D).*

SCHEFFEL EN SPILLING

WED. J. A. M. VAN DER WERF

W. A. M. VAN DER WERF

W. A. M. VAN DER WERF

Deze spellingregeling is tot stand gekomen in overleg en in overeenstemming met de Nagara-Bestuurders van Boelèlèng, Tabanan, Badoeng, Gianjar, Kloengkoeng en Karangasem, met Padanda's, Schoolopzieners, Hoofden van de Inlandsche scholen 2e klas, Inlandsche onderwijzers en andere ter tale kundige Baliërs in genoemde landschappen.

SCHWARTZ.

AFDEELING I.

SCHRIFT.

Hoofdstuk I.

Kawi-Balisch schrift

(zooals dat gevonden wordt in lontar-handschriften).

Het Kawi-Balische schrift kent de volgende schriftteekens:

1. Voor medeklinkers (*aksara, wiandjana*):

Aksara	Naam	Gegan-toengan en gegempèlan	Naam	Aanteekeningen
𑀓	ha-danti	𑀓	gantoengan	De aksara - ook sastra genoemd - niet verbonden met een klankteeken, heet <i>aksara polos</i> . Zij kan uitgesproken worden met een klank het midden houdende tusschen de toonlooze <i>e</i> en <i>eu</i> (<i>soeara djeg-djeg</i>) of met een <i>a</i> -klank (<i>soeara sondoh</i>). De aksara <i>gegan-toengan</i> en <i>gegempèlan</i> of <i>gagam-pèlan</i> dienen om een voorafgaande aksara te ontklanken; de gegan-
𑀔	na „	𑀔	ha na-kodjong	
𑀕	na-rambat	𑀕	g. na-rambat	
𑀖	tja-danti	𑀖	g. tja	
—	—	𑀗	tja-létja of latja	
𑀘	ra-danti	𑀘	tjakra of goewoeng	
𑀙	ka „	𑀙	g. ka	
𑀚	da „	𑀚	da-lindoeng	
𑀛	da-madoe	𑀛	g. da-madoe	
𑀜	ta-danti	𑀜	g. ta	
𑀝	ta-tawa	𑀝	g. ta-tawa	

Aksara	Naam	Gegan- toengan en gegèmpè- lan	Naam	Aanteekeningen
ᮊ	ta-latik	ᮊ	g. ta-latik	toengan wordt onder en de gegèmpèlan onmiddellijk achter de te ontklinkeren aksara geschreven. Een ontklinkerde aksara heet <i>wian-djana</i> of <i>aksara padem</i> , een medeklinker dus in den eigenlijken zin.
ᮋ	sa-danti	ᮋ of ᮌ	gèmpèlan sa	
ᮍ	sa-sapa	ᮍ	" sa-sapa	
ᮎ	sa-saga	ᮎ	gantoengan sa-saga	
ᮏ	wa-danti	ᮏ (1)	g. wa of soekoe kemboeng	
ᮐ	la "	ᮐ	g. la	
ᮑ	ma "	ᮑ	g. ma	
ᮒ	ga "	ᮒ	g. ga	
ᮓ	ga-gora	ᮓ	g. ga-gora	
ᮔ	ba-danti	ᮔ	g. ba	
ᮕ	ba-kembang	ᮕ	g. ba-kembang	(1) Dezelfde teekens worden gebruikt voor de „halfklinkers" soekoe kemboeng en nania.
ᮖ	nga-danti	ᮖ	g. nga	
ᮗ	pa-danti	ᮗ	gèmpèlan pa	
ᮘ	pa-kapal	ᮘ	" pa-kapal	
ᮙ	dja-danti	ᮙ	gantoengan dja	
ᮚ	dja-djera	—	—	
ᮛ	ja-danti	ᮛ (1)	g. ja of nania	
ᮜ	nja "	ᮜ	g. nja	

De aksara's worden onderscheiden in *aksara danti* en *aksara wajah*, ook *moerda* genoemd.

De aksara's danti zijn: ࠩ ࠨ ࠧ ࠦ ࠥ ࠤ ࠣ ࠢ ࠠ ࠰ ࠱ ࠲ ࠳ ࠴ ࠵ ࠶ ࠷ ࠸ ࠹ ࠺ ࠻ ࠼ ࠽ ࠾ ࠿ ࠺ ࠻ ࠼ ࠽ ࠾ ࠿

en hare gegantoengan en gegèmpèlan; de aksara

wajah alle overige in bovenstaande tabel voorkomende letters en hare gegantoengan en gegèmpèlan. Door sommigen worden de hieronder te vermelden *aksara-soeara* ook tot de aksara wajah gerekend.

2. Voor de *h*, *r* en *ng* als eindmedeklinker van een lettergreep of woord de teekens: ࠨ (*bisah* of *wisarga*), ࠦ (*soerang*) en ࠤ (*tjetjek*), te zamen *panganggé-tengen* genoemd. Hiertoe wordt ook gerekend het teeken ࠨ (*adeg-adeg*, *radjeg*, *pageh* of *pager*) ter aanduiding, dat de aksara, waarbij het geplaatst is, eindmedeklinker is.

ཨ : *oeloe-tjandra* (soms ook *arda-tjandra* genoemd); komt in religieuze teksten, in mantra's, in mystieke syllaben e. d. voor en wordt uitgesproken als de *tjetjek* (*ng*).

3. Voor klankteekens niet verbonden aan een onmiddellijk voorafgaanden medeklinker (*aksara-soeara*):

ཨྀ : a-kara (ook *ha wajah* genoemd) = a;

ཨྐ (ཨྑ) : a-kara matedoeng (a-kara dirga) = ā;

ཨྃ : i-kara = i;

ཨ྄ : i-kara dirga = ī;

ཨ྅ : oe-kara = oe;

ཨ྆ : oe-kara matedoeng (oe-kara dirga) = ō;

ꦫꦺ : pa-rere of pa-marépa = re; ꦫꦺꦤ : gèmpèlan pa-rere (pa-marépa);

ꦫꦺꦒ : pa-rere dirga of pa-marépa dirga = reu; -

ꦫꦺꦒꦤ : gèmpèlan pa-rere dirga (pa-marépa dirga);

ꦫꦺꦒꦺ : nga-lele = le; ꦫꦺꦒꦺꦤ : gantoengan la mapepet;

ꦫꦺꦒꦺꦒ : nga-lele dirga = leu; ꦫꦺꦒꦺꦒꦤ : gantoengan la mapepet matedoeng;

ꦫꦺꦏ : é-kara = é of è;

ꦫꦺꦏꦺ : dja-djera = (ai) = é of è;

ꦫꦺꦏꦺꦴ : o-kara = o;

ꦫꦺꦏꦺꦴꦫꦺꦢ : o-kara matedoeng (o-kara wredi) = $\bar{o}$.

Voor de toonlooze *e* bestaat geen afzonderlijk letterteeken; daarvoor wordt de ꦫꦺꦒ gebezigd verbonden met de pepet, dus ꦫꦺꦒꦺ .

4. Voor klankteekens verbonden aan een onmiddellijk voorafgaanden medeklinker (*panganggé*-, of *sandangan-soeara*):

ꦫꦺꦒꦺꦴ : tedoeng, ook taroeng genoemd = a;

ꦫꦺꦒꦺꦴ : oeloe = i;

ꦫꦺꦒꦺꦴꦫꦺꦒ : oeloe sari of soetjika = $\bar{i}$;

ꦫꦺꦒꦺꦴ : soekoe = oe;

ꦫꦺꦒꦺꦴꦫꦺꦒ : soekoe iloet = $\bar{oe}$;

⦿ : tjakra of goewoeng matjelek (tjakra marépa) = re;

7 : taling = é of è;

7̇ : taling marépa = (ai) = é of è;

7-3 : taling-tedoeng (taling-taroeng, ook: tedoeng-taling) = o;

⌒ : pepet = de toonlooze e;

⌒3 : pepet matedoeng = eu (de z. g. lange pepet);

⦿	: soekoe kemboeng = oea;	} arda-soeara.
⦿	: nania = ia;	

5. Voor cijfers (*angka*):

ᮊ ᮃ ᮄ ᮅ ᮆ ᮇ ᮈ ᮉ ᮊ ᮋ ᮌ ᮍ ᮎ ᮏ

6. Voor leestekens (*tjiri pepacsan*):

ᮊ of ᮊᮊ of ᮊᮊᮊ : pepanten of panti;

ᮊ : tjarik (siki);

ᮊᮊ : tjarik kalih;

ᮊ ᮊ ᮊ : tjiri pangawiting kidoeng of pasalinan;

ᮊᮊ : pamada;

ᮊ ᮊ ᮊ : tjiri pangawiting kekawin of pasalinan;

ᮊ	: tjarik pamoengkah kroena;	} nieuw.
ᮊ	: tjiri idem (pateh);	

7. De Kawi-Balische schrijfwijze kent vele *aksara antjeng*. Dit zijn klankteekens of medeklinkers verbonden met klankteekens, welke gebruikt wor-

éka-wara: ဂွဲ

doewi-wara: ဂွဲၤ ပီ

tri-wara: ဂွဲၤ ပီ ဂွဲ

tjatoer-wara: ဂွဲၤ ပီ ဂွဲၤ ပီ

pantja-wara: ဂွဲၤ ပီ ပီ ပီ

sad-wara: ဂွဲၤ ပီ ပီ ပီ ပီ

sapta-wara: ဂွဲၤ ပီ ပီ (ပီ) ပီ ပီ ပီ

asta-wara: ဂွဲၤ ပီ ပီ ပီ ပီ ပီ ပီ

sanga-wara: ဂွဲၤ ပီ ပီ ပီ ပီ ပီ ပီ ပီ

dasa-wara: ပီ ပီ ပီ ပီ ပီ ပီ ပီ

ဂွဲၤ

ဂွဲ : srana; ပီ : mantra; ဂွဲ : ngaran; ပီ : pala;

ပီ : panglong; ဂွဲ : tanggal.

5. Getallen en de sastra antjeng worden altijd tusschen twee tjariks geschreven.

၂၀၁ ၂၀၂ ၂၀၃ ၂၀၄ ၂၀၅ ၂၀၆ ၂၀၇

၂၀၈ ၂၀၉

6. De aksara wajah en aksara soeara kunnen op de van ouds gebruikelijke wijze gebezigd worden in namen van Goden en voornamen personen, en desgewenscht om Kawi-woorden, die het burgerrecht nog niet verkregen hebben, te schrijven of in te leiden.

7. Voor het moderne Balisch worden de volgende voor het meerendeel reeds in gebruik zijnde leestekens gebezigd.

- of of : panten of panti (beginteeken van een brief, verhaal, hoofdstuk, artikel, alineä);
 \ : tjarik (siki) (komma of komma-punt);
 \ : tjarik kalih (punt);
 : of : : tjarik pamoengkah kroena (dubbele punt);
 „ : tjiri idem of pateh (teecken voor hetzelfde);
 (....) : tjiri koeroeng (haakjes);
 „ ...” : „ panjambat of loewir baos (aanhalingsteecken);
 ? : tjiri pitaken (vraagteecken);
 ! : „ pakon, pakaoek, pangalok saloewirnja (uitroepteecken).

AFDEELING II.

SPELLING MET BALISCHE LETTERS.

Inleidende opmerking. 1. In het onderstaande is de schrijfwijze van verscheidene woorden, in het bijzonder van die, waarin klinkers samenkomen en van afgeleide woorden, niet bindend voorgeschreven; er zijn eenige mogelijkheden opengelaten in verband met dialectverschillen.

Waar voor het Balisch nog geen standaard-dialect is aangewezen, kan nog niet een der schrijfwijzen als standaard worden beschouwd.

2. De formuleering van onderstaande regels is alleen

berekend op het gebruik door Baliërs en is daarom zoo eenvoudig mogelijk gehouden. Zaken, die voor Baliërs als van zelf sprekend zijn, zooals de uitspraak, zijn niet besproken.

3. De onderstaande regels gelden in hun vollen omvang alleen voor hedendaagsch Balisch proza. In poëzie behoudt men natuurlijk de vrijheid, indien de regelen van de dichtkunst dat eischen, woorden te verlengen of te verkorten en dus af te wijken van deze spelregels.

Hoofdstuk I.

Klinkers aan het begin van een woord.

Woorden beginnende met een klinker worden met een *h* geschreven als *aksara polos* of verbonden met de desbetreffende klankteekens (*panganggé-soeara*).

Voorbeelden.

හත, හතිය, හතස, හතඩ්, හතසත, හතරහත, ॥
 හිත, හිත, හිත, හිත, හිත, ॥
 හිත, හිත, හිත, හිත, හිත, ॥
 හිත, හිත, හිත, හිත, හිත, ॥
 හිත, හිත, හිත, හිත, හිත, ॥
 හිත, හිත, හිත, හිත, හිත, ॥
 හිත, හිත, හිත, හිත, හිත, ॥

Hoofdstuk II.

Medeklinkers aan het einde van een woord.

1. Woorden, die eindigen op een medeklinker zonder dat daar een ander woord aan verbonden behoort te worden, worden geschreven met de betrokken *aksara* voorzien van een *adeg-adeg*.

ပိပိပါ၊ ခိခိ၊ ဟိဟိ၊ ဓိကခါ၊ ဂခိ။

ယုယု၊ ဟုဟု၊ ဂုဂု၊ ဝှဲဝှဲ၊ ဟှဲ။

၇က၇က၊ ၇ဃ၇ဃ၊ ၇လ၇လ၊ ၇သ၇သ၊ ၇တ၇တခါ၊

၇န၇န၊ ဂ်၇ဂ။

၇က၇က၊ ၇လ၇လ၊ ၇သံ၊ သ၇က၊ ဓနံ၇က၊

န၇နံ။

De toonlooze *e* wordt derhalve altijd uitgedrukt met het teeken *◌◌*, nooit door den volgenden medeklinker als *gegantoengan* of *gegèmpèlan* te schrijven.

Voorbeelden.

နိဃ၊ ဖိန၊ ဂ်၇သ၊ ပိသခါ၊ နိသိပါ၊ ဂ်သိခါ၊

နိန။

en niet နှ၊ နှ၊ ၇ည၊ ဝှဲခါ၊ နှိပါ၊ ဂှိခါ၊ နှ။

3. De seekoe kemboeng en nania worden gebruikt om de gecombineerde klanken *oea* en *ia*, onmiddellijk volgende op een medeklinker, uit te drukken, en zijn dan te beschouwen als halfklinkers (*arda-soeara*).

De seekoe kemboeng en nania kunnen verbonden worden met alle medeklinkers behalve enkele *r* in het midden van een woord (zie beneden onder 5). Wel kan de nania verbonden worden aan een verbinding van een medeklinker met *r* (geschreven met *tjakra*).

Voorbeelden.

ဟှ၊ ဟှ၊ ဟှ၊ ဟှ၊ ဟှ၊ ဟှ၊ ဟှ၊ ဟှ၊ ဟှ၊ ဟှ။

ဟှ၊ သှ၊ ဟှ၊ ဟှ၊ ဟှ၊ ဟှ၊ ဟှ၊ ဟှ၊ ဟှ၊ ဟှ။

၇ဟှ၊ ဟှ၊ ဟှ၊ ဟှ၊ ဟှ၊ ဟှ၊ ဟှ၊ ဟှ။

4. Wanneer op een *soekoe kemboeng* en *nania* een andere klinker dan *a* zoude volgen, dan wordt geschreven de aksara *wa*, *ja* of *ha* en de vorige letter voorzien van respectievelijk een *soekoe* of een *oeloe* (zie hoofdstuk V, 2).

Voorbeelden.

ក្បហិគិ (ក្បហិគិ) ក្បហិ (ក្បហិ) គ្បហិ (គ្បហិ) ឡហិ (ឡហិ) ឡហិ (ឡហិ) ॥

ក្បហ្វ (ក្បហ្វ) ស្បហ្វ (ស្បហ្វ) ក្បហ្វ (ក្បហ្វ) គ្បហ្វ (គ្បហ្វ) ឡហ្វ (ឡហ្វ) ॥

ក្បហ្វ (ក្បហ្វ) ក្បហ្វគិ (ក្បហ្វគិ) ॥

សិហិហិ (សិហិហិ) កិហិហិ (កិហិហិ) ॥

ទិហិ (ទិហិ) ហិហិ (ហិហិ) បិហិ (បិហិ) ॥

បិហ្វសិ (បិហ្វសិ) សិហ្វ (សិហ្វ) កិហ្វ (កិហ្វ) ॥

គិហ្វគិ (គិហ្វគិ) ॥

ឧបិហ្វសិ (ឧបិហ្វសិ) ឧសិហ្វសិ (ឧសិហ្វសិ) ឧសិហ្វសិ (ឧសិហ្វសិ) ឧសិហ្វសិ (ឧសិហ្វសិ) ॥

5. De klanken-combinaties *rwa* en *rja* in het midden en het einde van een woord worden altijd geschreven met soerang en aksara *wa* of *ja*, dus niet *roea*, *ria*, met aksara *ra* en *soekoe kemboeng* of *nania* (zie hoofdstuk IV, 3).

Voorbeelden.

គាបគិ សាបា បាបា ប្បបា ॥

គាឃា ស្វាឃា បិឃា ស្វាឃា ॥

6. De klanken-combinaties *ngia* en *ngoea* worden altijd geschreven met de aksara *nga* en *nania* of seekoe kemboeng.

Voorbeelden.

နဂွါ နဂွါ နဂွါ နဂွါ နဂွါ
နဂွါ

In woorden beginnende met *j* of *w*, eindigende met *ng* en bestaande uit een herhaling van dezelfde lettergreep, treden echter geen halfklinkers op. Daarom schrijft men daarin tweemaal de *tjetjek*;

b. v. ယဲယဲ ယဲယဲ

7. De *r* en *l* gevolgd door een toonlooze *e* worden steeds geschreven met de aksara's *ra* en *la* met de *pepet*, dus niet als ဝု en ဘု.

Voorbeelden.

ရဲရဲ ရဲရဲရဲ ရဲရဲရဲ ရဲရဲ
လဲလဲရဲ လဲလဲရဲ လဲလဲရဲ လဲလဲ

8. Wanneer aan een woord, eindigende op een *bisah*, een achtervoegsel, beginnende met een klinker, gehecht wordt, wordt de *bisah* vervangen door de aksara *ha*, die dan als klinkerdraagster dient van het achtervoegsel (zie afdeeling III, 6).

Voorbeelden.

ဟဟ ဟဟဟ ဟဟဟ ဟဟဟရဲ ဟဟဟ
ရဲ ဟဟဟ
ဟဟ ဟဟဟ ဟဟဟ ဟဟဟရဲ ဟဟဟ
ဟဟဟ

Wanneer dit wenschelijk lijkt voor de duidelijkheid, kan men de *bisah* echter ook behouden, en dus *bisah* en aksara *ha* schrijven; b. v. ក្បត្តា

ក្បត្តា ter onderscheiding van ក្បតា (ក្បតា)
 $= \text{ស៊ីតា}$ en $\text{ក្បតា} = \text{ក្បតាតា}$

9. Wanneer op een woord eindigende op een *bisah* een ander woord vastgeschreven moet worden, beginnende met een klinker, blijft de *bisah* behouden.

Voorbeelden.

ហ្មឺនកាតា ធិន្ទរក្សា ហ្មឺនស៊ី

10. Wanneer aan een woord eindigende op een *soerang* gehecht wordt een achtervoegsel beginnende met een klinker, wordt in de plaats van de *soerang* de aksara *ra* geschreven.

Voorbeelden.

នាម — នាមរា

កង្កែប — កង្កែបរាតា

នាមា — នាមារា នាមារតា នាមារិតា នាមារី

11. Wanneer een woord eindigende op een *tjetjek* voorzien wordt van een achtervoegsel beginnende met een klinker, wordt in de plaats van de *tjetjek* de aksara *nga* geschreven.

Voorbeelden.

កាតា — កាតាងា

ត្បាញ — ត្បាញតា ត្បាញរិតា ត្បាញរី

ត្បាញរី — ត្បាញរីតា ត្បាញរីរិតា ត្បាញរីរី

Hoofdstuk IV.

Medeklinkers in verbinding met medeklinkers.

1. Wanneer twee medeklinkers bij elkaar komen, wordt de tweede als *gegantoengan* of *gegèmpèlan* geschreven.

Voorbeelden.

၁။ ကမ္ဘာ၊ ကမ္ဘာ၊ ကမ္ဘာ၊ ပြာသာဒ်၊ ပရိယာ၊ ပရိယာ၊ က
 ၂။ ကမ္ဘာ၊ ကမ္ဘာ၊ ကမ္ဘာ၊ ပြာသာဒ်၊ ပရိယာ၊ ပရိယာ၊ က

2. Wanneer drie medeklinkers bij elkaar komen, waarvan de laatste een ander is dan *r*, *w* of *j*, dan wordt na den eersten medeklinker een *adeq-adeq* geschreven. Ook kan de tweede lettergreep tot twee lettergrepen verlengd worden.

Voobeelden.

အစပြုကြော့၊ အစပြုလုံး၊ ငိုဗြူနာ၊ သေသွေး၊
ကုစပြုကြော့၊ ကုစပြုလုံး၊ အစပြုပါး၊ ကာလည်း၊
၇အစပြုကြော့၊ ၇အစပြုလုံး၊ ပမာကဏ္ဍ၊ သေသွေးတစ်

3. Een *r* gevolgd onmiddellijk door een anderen medeklinker wordt altijd geschreven met een *soerang*, zonder verdubbeling van den tweeden medeklinker (zie hoofdstuk III, 5).

Voorbeelden.

គាត់ យាយ ឡាតា គាតា ប្អូន គាតា គាតា
 គាតា ឡាតា ឡាតា

- 4 Verdubbeling van medeklinkers komt niet voor binnen hetzelfde woord, behalve het achtervoegsel *né* of *nja* in de beteekenis van bezittelijk voornaam-

woord van den 3^{en} persoon gevoegd aan een woord eindigende op een klinker of den medeklinker *n*.

Voorbeelden.

ကမ၊ ကမ၇န၊ ကမ၇နွ။

ဟမိ၊ ဟမိ၇န၊ ဟမိ၇နွ။

ဇိဗျ၊ ဇိဗျ၇န၊ ဇိဗျ၇နွ။

၇ဗ၇ဗ၊ ၇ဗ၇ဗ၇န၊ ၇ဗ၇ဗ၇နွ။

နိ၇က၊ နိ၇က၇န၊ နိ၇က၇နွ။

ဒကရိ၊ ဒကရိ၇န၊ ဒကရိ၇နွ။

ဟဗျရိ၊ ဟဗျရိ၇န၊ ဟဗျရိ၇နွ။

နဗ္ဗိရိ၊ နဗ္ဗိရိ၇န၊ နဗ္ဗိရိ၇နွ။

ကမ၊ ကမန္တ။

ဒကရိ၊ ဒကန္တ။

5. De nasaal onmiddellijk voorafgaande aan de aksara's *tja* en *dju* wordt altijd geschreven met een *nja*, niet met een *na*.

Voorbeelden.

ပက္ခိ၊ နက္ခိ၊ ၇နက္ခိ၊ ပက္ခရိ၊ ပက္ခိ၊ ဖိက္ခိ။

6. Wanneer een woord eindigt op een *n* en het volgende met een aksara *tja* of *dja* begint, wordt echter nooit een *nja* geschreven.

Voorbeelden.

ကပန္တဟိ၊ ဒပန္တရိ၊ ဟ၇ပန္တရိ။

7. De *tjakra matjelek* wordt niet meer gebruikt, zooals boven reeds gezegd. Men schrijft dus in overeen-

Voorbeelden.

၇၈၇၇၈၇၇၊ ၈၇၈၇၇၊ ၈၇၈၇၇၊ ၈၇၈၇၇၊ ၈၇၈၇၇၊
 ၈၇၈၇၇၊ ၈၇၈၇၇

10. Wanneer aan een woord eindigende op een medeklinker, behalve *r* en *ng*, een ander woord verbonden wordt met denzelfden medeklinker beginnende, wordt de medeklinker dubbel geschreven, de tweede als *gegantoengan* of *gegèmpèlan*. Het gebruik van de *tengenan madjalan* vervalt dus.

Voorbeelden.

ပျဉ်းမိ၇၊ ဖိလမိ၇မိ၇၊ ဖိလမိ၇၊ ပျဉ်း
 မိ၇မိ၇၊ ပျဉ်းမိ၇

11. Wanneer aan een woord eindigende op een *soerang* of *tjetjek* een ander woord vastgeschreven wordt, beginnende met *r* of *ng*, dan blijft de *soerang* of *tjetjek* behouden.

Voorbeelden.

ကမိ၇ကမိ၇၊ မိ၇ကမိ၇
 ကမိ၇ကမိ၇၊ မိ၇ကမိ၇

12. Wanneer aan een woord eindigende op een medeklinker, behalve de *r* en *ng*, vastgeschreven moet worden een ander woord beginnende met een *r* dan wordt deze *r* met een *tjakra* geschreven.

Voorbeelden.

ပကမိ၇၊ ပကမိ၇၊ ကမိ၇

13. In het begin van een woord kunnen ook twee medeklinkers onmiddellijk op elkaar volgen, n.l. wanneer de tweede een *r*, *l*, *w* of *j* is, of de eerste de nasaal van den tweeden medeklinker.

Voorbeelden.

ប្រការទី១ គ្រឿងល្អ ឆ្មារ ឬ ទឹក ។

၇၂၈၊ ၇၂၉၊ ၇၃၀။

ក្បាច់ ៣៧ ៥៥ គ្រឹះ ១ គ្រឹះ ១ ក្បួន ១ ក្បួន ១

३३३, ३३३॥

Hoofdstuk V.

Klinkers in verbinding met klinkers.

1. De opeenvolging van twee zelfde klinkers in een woord wordt geschreven in overeenstemming met de uitspraak.

Voorbeelden.

ហាហាស៊ី រាហាឃ្មុ តាហាស៊ី ហាហាស៊ី (ហាហាស៊ី) ॥

តាហ៍, តាហ៍ក្រី, ឆ័ហ៍តា, ប័ហ៍សិរ

ဟိဟိ (ဟိယိ)၊ ဧဟိ (ဧယိ)၊ ဟိဟိနိ (ဟိယိနိ)။

၁) ကျွန်ုပ်တို့ (ကျွန်ုပ်တို့)၊ ကျွန်ုပ်တို့ (ကျွန်ုပ်တို့)၊ ကျွန်ုပ်တို့ (ကျွန်ုပ်တို့)၊ ကျွန်ုပ်တို့ (ကျွန်ုပ်တို့)။

၇၈၇၈၊ ၇၈၇၉၊ ၇၈၈၀၊ ၇၈၈၁။

[illegible]

2. Bij samenkomst van twee verschillende klinkers in een woord worden zij geschreven in overeenstemming met de uitspraak.

Ia en *oea* kunnen worden geschreven met de *nania* en *soekoe kemboeng* (zie hoofdstuk III, 3, 4, 5 en 6).

Daarnaast is de schrijfwijze met invoeging van de medeklinkers *h*, *w* of *j* mogelijk, in overeenstemming met de uitspraak.

Bij andere klinkercombinaties kan de tweede klinker alleen geschreven worden met een *h*, *w* of *j* (zie hoofdstuk III, 4).

Voorbeelden.

ញាសិ (ញ៉ាសិ) ។ ស្យាហិ (ស្យាហិ) ។ ឡា (ឡា) ។ ឡា
(ឡា) ។

ហហ៍តិ (ហហ៍តិ) ។ មហ៍តិ (មហ៍តិ) ។ ហហ៍តិ
ហហ៍តិ ។ ហហ៍តិ (ហហ៍តិ) ។

ហហ៍តិ ។ ហហ៍តិ (ហហ៍តិ) ។ ហហ៍តិ ។ ហហ៍តិ (ហហ៍តិ) ។
ហហ៍តិ ។ ហហ៍តិ (ហហ៍តិ) ។

ហិដ៍តិ ។ និដ៍តិ ។ ហិដ៍តិ ។ ហិដ៍តិ (ហិដ៍តិ) ។ ហិ
ហិដ៍តិ ។

ហិដ៍តិ (ហិដ៍តិ) ។ ហិដ៍តិ (ហិដ៍តិ) ។

ហិដ៍តិ (ហិដ៍តិ) ។ ហិដ៍តិ (ហិដ៍តិ) ។ ហិដ៍តិ
(ហិដ៍តិ) ។ ហិដ៍តិ (ហិដ៍តិ) ។ ហិដ៍តិ (ហិដ៍តិ) ។
ហិដ៍តិ ។ ហិដ៍តិ (ហិដ៍តិ) ។

ហិដ៍តិ ។ ហិដ៍តិ (ហិដ៍តិ) ។ ហិដ៍តិ (ហិដ៍តិ) ។

3. Wanneer aan een woord eindigende op een klinker verbonden moet worden een woord beginnende met een klinker, dan moet deze laatste klinker altijd met een *h* geschreven worden.

Voorbeelden.

ហេងហេង គាត់ក៏ក្លាយជា កូនហេងក្លាយ ហង់ហង់
លំ ក៏ក្លាយជា ស្រីហង់ហង់ ॥

Hoofdstuk VI.

Verdubbelde en samengestelde woorden.

Verdubbelde of samengestelde woorden worden geschreven als twee afzonderlijke woorden.

Voorbeelden.

ឧបឧប ហង់ក្លាយជា ក៏ក្លាយជា ॥
ក៏ក្លាយជា ឧបក្លាយ ឧបក្លាយ ឧបក្លាយ ॥

Aanteekeningen.

1. Bij reduplicatie van de eerste lettergreep wordt de klinker geschreven in overeenstemming met de uitspraak.

Voorbeelden.

ស្លៀក — សស្លៀក ស័ស្លៀក ॥
ឡូត៍ — ឡឡូត៍ ឡឡូត៍ ឡឡូត៍ ॥
ឡឡូត៍ — ឡឡឡូត៍ ឡឡឡូត៍ ឡឡឡូត៍ ॥

၇က၇စ၇ — က၇က၇စ၇ က၇က၇စ၇
 မိဇ္ဈိ — မမိဇ္ဈိ မမိဇ္ဈိ

2. In drielettergrepige stamwoorden, waarvan de derde lettergreep van achteren niet als klank heeft *i*, *oe*, *é* en *o*, wordt die lettergreep als aksara polos geschreven (zie hoofdstuk III, 1).

Voorbeelden.

မကက၊ ကကက၊ ကဗ္ဗက၊ ကမ္ပိက၊ ကမ္ပိ
 ကမ္ပိ၊ ကမ္ပိ၊ ကမ္ပိ၊ ကမ္ပိ၊ ကမ္ပိ
 (၇ညံ)၊ ကမ္ပိ (ညံ)၊ မကပ (ပပ)။

AFDEELING III.

SPELLING MET LATIJNSCHE LETTERS.

1. De spelling met Latijnsche letters is geheel in overeenstemming met die met Balische letters met inachtname van de onderstaande regels.
2. De aksara polos wordt altijd geschreven met een *a*; de taling met een *é* of *e* naar gelang van de uitspraak; de pepet met een engeteekende *e*:
 ပဒါ : pada; ကကက : nagara; မကမ္ပိ : madjalan;
 ၇မ၇မ : mémé; ၇က၇က : bèbèk; ၇ကမ္ပိ : kèras;
 ကမ : kema; ကမ္ပိ : kedis; ပပ : pepes.
3. Klinkers aan het begin van een woord worden geschreven niet met de *h*, maar met klinkerteekens of klinkercombinaties:
 ဟိဒါ : idep; ဟ္တ : oendoek; ဟက : oka.

4. Waar in het Balische schrift de *nania* of *soekoe kemboeng* (*arda-soeara*) wordt geschreven, wordt in het Latijnsche schrift *ia* of *oea* gebruikt:

ꦱꦶꦥ : siap; ꦱꦠꦶꦪ : satia; ꦱꦒꦶꦁ : sangiang;

ꦱꦢꦺꦴ : dadoea; ꦱꦠꦺꦴ : satoea.

5. Waar in het Balische schrift de *bisah* wordt ge- bezigd, wordt in het Latijnsche schrift de *h* ge- schreven:

ꦠꦤꦲ : tanah; ꦨꦶꦱꦲ : bisah; ꦠꦶꦲꦠꦶꦗ : tjahtjah.

6. De *h* tusschen twee klinkers in een woord, dat van een op een bisah eindigend stamwoord afgeleid is, wordt altijd geschreven, anders alleen als zij wer- kelijk hoorbaar is (zie afdeeling II, hoofdstuk III, 8):

ꦲꦩꦲ : amah; ꦲꦩꦲꦲ : amaha; ꦲꦩꦲꦶꦤꦶ

: ngamahin; ꦲꦩꦲꦲꦁ : ngamahang;

ꦲꦺꦩꦲ : oemah; ꦲꦺꦩꦲꦲ : oemahé; ꦲꦺꦩꦲꦶꦤꦶ

: ngoemahin;

ꦭꦺꦲ : loeh; ꦭꦺꦲꦲ : loehé; ꦏꦺꦲ : kèh; ꦏꦺꦲꦲ

: kèhé;

ꦱꦲꦲꦱ : sahasa; ꦱꦲꦲꦶ : rahajoe; ꦠꦲꦲ

: teher; (ꦠꦲꦲꦶ : tehing; ꦲꦲꦲ : ahi; in het Bali-

aga dialect);

ꦲꦶꦲ : iing; ꦲꦶꦲꦶ : tiing; ꦲꦶꦲꦶ : piing; (in Oost-

Bali naast: ihing, tihing, pihing);

ꦭꦺꦲ : loeoe; ꦭꦺꦲꦶ : soeoeeng; ꦭꦺꦲꦶ : noeoe; (in

Oost-Bali naast: loehoe, soehoeng, noehoer).

7. Verdubbeling van medeklinkers komt niet voor binnen hetzelfde woord, behalve het achtervoegsel *né* of *nja* in de beteekenis van bezittelijk voornaamwoord van den 3^{en} persoon gevoegd aan een woord eindigende op een klinker of een *n*:
 adi: adinné; adinnja;- njama: njamanné; njamannja;-
 mémé: mèmènné; mèmènnja;- djaran: djaranné;
 djarannja;- kamben: kambenné; kambennja.

8. De nasaal onmiddellijk voorafgaande aan de *tj* en *dj* wordt altijd geschreven met een *n*:

ပဉ္စာ : pandjang; ပဉ္စာချီ : pandjak; ပဉ္စာ
 : pantjing; ကဉ္စာ : kantja.

9. Wanneer een woord eindigt op een *n* en het volgende met een *tj* of *dj* begint, dan wordt ook nooit een *nj* geschreven:

ဗပန္တတို : bapan tjai; ဗဂန္တတို : ambèn
 tjanging.

10. De met *las*, *belas* (*welas*) samengestelde telwoorden worden aaneengeschreven, niet de samenstellingen met *likoer*, behalve *selikoer*: solas (sawelas), roras (rolas, kalihwelas), teloelas (tigawelas, tigabelas), patbelas, limolas (limalas), nembelas, pitoelas, [plekoetoës], sijangolas (sangolas, songolas).

11. De voorzetsels *ka*, *di* en *ri* en de eenlettergrepige woorden *i* en *ni* worden niet met andere woorden verbonden:

ka peken, ka djaba, ka poenggawané, ka Djawa;
 di paon, di djoemahan, di sema, di Bali;
 ri adjeng, ri kala, ri sedek;
 I Darta, Ni Darti; I Goesti, I Déwa, dané I Goesti,
 Ida I Goesti, Ida I Déwa Agoeng;

i bapa, i anak, i tjening, i toean, i satroe, i belog;
 i bodjog, i matjan;
 i pidan, i boesan, i poean.

12. Verdubbelde of samengestelde woorden worden geschreven als twee afzonderlijke woorden, de verdubbelde steeds verbonden met een verbindingsstreepje, de samengestelde of aaneengeschreven of door een verbindingsstreepje vereenigd:

siki-siki; mangas-mingis; boewah-boewahan; sadina-dina; sasida-sidajan (sasida-sidaan);

kretamasa; kretabasa; tripoeoesa; djeboeg-aroem; lingga-tangan; doewi-lingga; mémé-bapa; asta-doesta.

13. Bij het verdeelen van de woorden in lettergrepen wordt de uitspraak gevolgd.

Men houde daarbij het volgende in het oog.

- a. Een medeklinker in het lichaam van een woord wordt tot de volgende lettergreep gerekend:

ma-ta; oe-ma-hé; sa-ga-ra-né; ta-toe-li-san; ngoe-ma-hin; moe-poe-tang; si-noe-rat; toe-moe-roen; ma-dja-lan; pi-toe-toer; pa-di-nge-hang; pa-nga-me-san; ma-ka-pa-joe-ban.

- b. Van twee samentreffende medeklinkers in een woord behoort de eerste tot de voorgaande, de tweede tot de volgende lettergreep, tenzij de tweede medeklinker een *r*, *l*, *w* of *j* is, in welk geval deze met den eersten verbonden blijft:

ten-das; pan-djang; sam-poen; tar-pa-na; koel-koel; pra-da; pra-bot; soe-dra; pa-trem; kla-pa; plo-sor; ke-ploeg; nja-plok; ge-bwag; kre-kwak; ke-bjar; ke-bjak.

- c. Twee medeklinkers in het begin van een woord, waarvan de eerste de nasaal is van den tweeden, blijven met elkaar verbonden:
 ngga-wé (nga-wé); ndje-mak (nje-mak); ndi-ngeh (ni-ngeh); mbak-ta (mak-ta).
- d. Bij samenkomst van drie medeklinkers in een woord wordt de eerste tot de voorgaande en de twee andere tot de volgende lettergreep gerekend:
 man-tra; pa-tjing-krem; gem-blong; nèm-blès; kreng-swang; ge-dem-bwang; kreng-sjang; grem-bjang.

Opmerking. *Oe, tj, ng, dj, nj* worden als één letterteeken beschouwd.

SCHRIFT EN SPELLING VAN HET HEDEN- DAAGSCH BALISCH.

INHOUD.

	Blz.
Afdeeling I. Schrift.....	5
Hoofdstuk I. Kawi-Balisch schrift.....	5
Hoofdstuk II. Schrift voor het hedendaagsch Balisch	10
Afdeeling II. Spelling met Balische letters.....	12
Hoofdstuk I. Klinkers aan het begin van een woord	13
Hoofdstuk II. Medeklinkers aan het einde van een woord.....	13
Hoofdstuk III. Medeklinkers in verbinding met klankteekens	14
Hoofdstuk IV. Medeklinkers in verbinding met medeklinkers	19
Hoofdstuk V. Klinkers in verbinding met klin- kers.....	23
Hoofdstuk VI. Verdubbelde en samengestelde woorden	25
Aanteekeningen.....	25
Afdeeling III. Spelling met Latijnsche letters.....	26

THE HISTORY OF THE
REIGN OF WILLIAM VAN NEDERLAND

The reign of William van Nederland was a period of great
activity and progress. He was a man of great
energy and vision, and he was determined to
make his country a great power. He was
a man of great courage and
determination, and he was not
afraid to face the challenges of his
time. He was a man of great
faith and hope, and he was
determined to make his country
a great power. He was a man
of great courage and
determination, and he was not
afraid to face the challenges of his
time. He was a man of great
faith and hope, and he was
determined to make his country
a great power.

